Науково-практична конференція з міжнародною участю «ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ І КЛІНІЧНОЇ ЕНДОКРИНОЛОГІЇ» (П'ятнадцяті Данилевські читання) 10–11 березня 2016 року

10–11 березня 2016 року, згідно з державним Реєстром з'їздів, конгресів, симпозіумів та науково-практичних конференцій на 2016 рік (п. 11, с. 22), ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України», Харківською медичною академією післядипломної освіти МОЗ України та Харківським національним медичним університетом МОЗ України проведено науково-практичну конференцію з міжнародною участю «Досягнення та перспективи експериментальної і клінічної ендокринології» (П'ятнадцяті Данилевські читання).

У роботі конференції взяли участь 392 особи — представники 11-ти областей України, м. Києва, Грузії.

Склад доповідачів включав представників наукових та науково-педагогічних закладів Харкова (ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України», ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН України», ДУ «Національний інститут терапії ім. Л. Т. Малої НАМН України», Харківська медична академія післядипломної освіти МОЗ України, Харківський національний медичний університет МОЗ України, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна); Києва (ДУ «Національний науковий центр радіаційної медицини НАМН України», ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин ім. В. П. Комісаренка НАМН України», Національна медична академія післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика МОЗ України, Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця МОЗ України, Український науково-практичний центр ендокринної хірургії, трансплантації ендокринних органів та тканин МОЗ України), Медичний інститут Сумського державного університету, Одеський національний медичний університет МОЗ України, Українська медична стоматологічна академія (Полтава), Буковинський державний медичний університет (Чернівці).

Із привітанням до учасників конференції звернулись директор ДУ «ІПЕП ім. В. Я. Данилевського НАМН України» проф. Ю. І. Караченцев, проректор з наукової роботи ХНМУ проф. В. В. М'ясоєдов, заступник директора Департаменту охорони здоров'я Харківської облдержадміністрації Г. В. Бондарчук, заступник Харківського міського голови з питань охорони здоров'я та соціального захисту населення С. О. Горбунова-Рубан, директор Департаменту охорони здоров'я Харківської міськради Ю. В. Сороколат. Виступаючі відзначили, що формат Данилевських читань, за яким відбувається обговорення найновітніших наукових досягнень та вибір найбільш актуальних напрямків подальших досліджень, є корисним для ознайомлення як науковців, так і представників практичної медицини, сфера інте-

ресів яких включає проблеми як експериментальної так і клінічної ендокринології.

Програмна провідна доповідь п'ятнадцятих Данилевських читань була присвячена перспективам застосування біологічно активних субстанцій з плейотропною дією для корекції метаболічних та гормональних порушень, які пов'язані із гіпотиреоїдним станом. Вона була представлена д. б. н., зав. лабораторією фармакології ДУ «Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України» Н. Г. Маловою. У лекції відображені результати досліджень впливу нового негормонального засобу для стимуляції функціональної активності щитоподібної залози (ЩЗ) — ЯВ-99. Встановлено, що дана сполука (відноситься до класу малотоксичних) має антизобогений ефект, стимулює тиреоїдогенез в ЩЗ, нормалізує структуру та функцію залози при гіпотиреозі, нівелює його метаболічні прояви, є остеопротектором.

Програму конференції склали 51 доповідь (36 усних та 15 постерних), у т. ч. 29 — з проблем діабетології, 5 — тиреоїдології, 9 — репродуктології, 8 — з іншої ендокринної патології.

За проблемою *діабетології* представлено результати експериментальних та клінічних досліджень, які поглиблюють уявлення стосовно механізмів формування ускладнень цукрового діабету та патогенетичні шляхи їх корекції. Доповідачами підкреслено важливість індивідуалізації підбору цукрознижувальної терапії у пацієнтів групи високого кардіо-васкулярного ризику. Представлено новий базальний інсулін довготривалої (до 36 годин) дії — Тожео, який завдяки фармакокінетичному та фармакодинамічному профілю є підґрунтям для прогнозованого підвищення клінічної ефективності. Показано, що ексайтотоксичність, медіаторний та метаболічний дисбаланс, оксидативний стрес призводять до гибелі нервових клітин і розвитку діабетичної енцефалопатії. Доведено, що наявність діабетичної нефропатії у хворих з анемією на тлі хронічної серцевої недостатності при ішемічній хворобі серця призводить до більш виразних порушень обміну заліза (більш високі рівні гепсидину і більш низькі — трансферину) ніж у хворих без діабетичної нефропатії. Окрему групу сформували доповіді, присвячені вивченню особливостей ендокринного статусу і стану адаптаційних систем на нащадків жінок с цукровим діабетом. У ряді доповідей було надано клінічну оцінку присутніх на фармацевтичному ринку України фармпрепаратів при лікуванні цукрового діабету та його ускладнень.

Проблема *тиреопатології* була висвітлена як з огляду терапевтичного лікування, так і хірургічного. Так, хірургічна школа ДУ «ІПЕП» презентувала власний досвід застосування високочастотного зварювання живих тканин при операціях на щитоподібній залозі, що зменшує тривалість операції, допомагає уникнути інтра- та післяопераційних ускладнень. Доповідачі з Київського міського клінічного ендокринологічного центру ДОЗ КМДА встановили, що інтраопераційне визначення паратгормону дозволяє підвищити успішність оперативних втручань з приводу первинного гіперпаратиреозу, особливо в випадках мультигландулярного ураження ЩЗ. Виступи терапевтів-ендокринологів були присвячені шляхам підвищення ефективності терапії захворювань ЩЗ та розробки раціональних підходів до корекції метаболічних порушень, які виникають на тлі тиреопатології.

Було представлено алгоритм діагностики і лікування *пролактином* та показано ефективність різних режимів терапії таких хворих.

За проблемою *репродуктології* були заслухані експериментальні роботи стосовно підсилення розвитку оксидативного стресу в серці при цукровому діабеті 2 типу на тлі дефіциту естрогенів і запропоновано для корекції цих порушень застосування селективного модулятора естрогенових рецепторів. Також показано вплив екзогенних естрогенів на порушення окисно-відновлюваного гомеостазу. Вивчено особливості гормонального статусу дівчаток-підлітків із первинною олігоменореєю.

У межах проведення наукового *семінару «Роль чинників навколишнього середовища в ґенезі ендокринопатій сучасного та прийдешніх поколінь»* було розглянуто концептуальні підходи до визначення впливу епі-

генетичних факторів навколишнього середовища на репродуктивну функцію, формування метаболічного синдрому та здоров'я нащадків. Обговорено результати експериментальних досліджень, які, з одного боку, мають теоретичну значущість, бо обґрунтовують найбільш перспективні напрямки подальших досліджень, а з другого, є підґрунтям для розробки та удосконалення діагностичних і терапевтичних технологій в ендокринології.

Учасники конференції мали можливість ознайомились із виставкою фармацевтичних фірм.

За матеріалами конференції видано збірник тез.

Завершилась конференція підведенням підсумків роботи, прийняттям резолюції та врученням дипломів та грошових премій від ФК «Здоров'я» авторам кращих наукових робіт.

Першу премію та медаль лауреата 15 Данилевських читань присудили член-кор. НАН, академіку НАМН України, д. мед. н., проф. Резнікову О. Г. (Київ) за доповідь «Виклик сучасності: ендокринні дизраптори та репродуктивна функція».

Другу премію присудили д. б. н. Маловій Н. Г. (Харків) за доповідь «Нові перспективи застосування біологічно активних субстанцій з плейотропною дією для корекції метаболічних та гормональних порушень, які пов'язані із гіпотиреоїдним станом».

Дві третіх премії присудили д. мед. н., проф. Гульчію М. В. і співавт. (Київ) за доповідь «Діагностичне значення інтраопераційного моніторингу паратгормону при хірургічному лікуванні аденом паращитоподібних залоз» та Кіприч Т. В. і співавт. (Харків) за доповідь «Вплив екзогенних естрогенів на порушення окисно-відновлювального гомеостазу в мітохондріях серця діабетичних щурів із гіпоестрогенією».

Премії за постерні доповіді отримали к. мед. н. Архипкіна Т. Л. і співавт. (Харків) «Рівень фолієвої кислоти на тлі терапії інсулінорезистентності у жінок, хворих на синдром полікістозних яєчників» та Лапшина К. А. та співавтори, (Харків) «Рівні цитокератину-18 та амінотрансферази у пацієнтів із неалкогольною жировою хворобою печінки на тлі гіпертонічної хвороби в залежності від індексу маси тіла».

РЕЗОЛЮЦІЯ

Заслухавши та обговоривши доповіді, представлені за програмою конференції, учасники підтверджують важливість проведення таких науково-практичних форумів, підкреслюють необхідність обговорення нагальних питань ендокринології науковцями-експериментаторами і представниками практичної медицини, тим самим збагачуючи обидві сторони новими фактами, ідеями та перспективами.

Традиційними для Данилевських читань є обговорення і визначення тенденцій подальшого розвитку сучасних напрямків наукових досліджень.

На конференції були представлені та обговорені дані експериментальних та клінічних досліджень, які сприяли поглибленню уявлень щодо механізмів розвитку ендокринопатій: цукрового діабету, тиреопатології, ожиріння, порушень репродуктивної функції. Особливу увагу дослідників приділено коморбідності цукрового діабету, а саме, вивченню стану серцево-судинної, гепато-біліарної, репродуктивної (дефіцит естрогенів) системи та ролі патології нирок у розвитку ускладнень, що обтяжують основне захворювання.

Продовжуються експериментальні дослідження та одержано нові дані про наслідки гіпопінеалізму, індукованого цілодобовим освітленням. Доведено сезонність коливань рівнів секреції мелатоніну; в експерименті встановлено, що гіпопінеалізм індукує морфофункціональні зміни у гіпофізі, які є чинником, провокуючими гіпопітуїтаризм; показано, що екзогенне введення мелатоніну позитивно впливає на порушення вуглеводного обміну, який розвивається при гіпопінеалізмі та асоційованним із ним метаболічним синдромом.

Одержано дані стосовно впливу нових хімічних сполук на стан вуглеводного обміну, збільшення кількості інсуліноцитів підшлункової залози.

Поглиблено уявлення щодо патогенетичних механізмів формування цукрового діа-

бету та прогресування його ускладнень, до яких належить феномен лептинорезистентності, рівень вмісту стабільних форм системи простациклін I_2-тромбоксан A_2, рівень розчинної форми sVE — кадгерину, апеліну, поліморфізм гену інтерлейкіну та ангіотензиногену, асоціації з Helicobacter Pylori, рівнем показників ФНО-α, порушенням продукції жирних кислот (пальметинової та арахідонової), ендотеліальної дисфункції. Доведено, що клінічний профіль пацієнтів із гіпертонічною хворобою, ішемічною хворобою серця, хронічною серцевою недостатністю, асоційованих із цукровим діабетом 2 типу відрізняється більшою, у порівнянні із пацієнтами без діабету, частотою суб'єктивно не маніфестованих форм кардіальної патології та автономної кардіальної нейропатії.

Вдосконалено критерії діагностики ранніх форм діабетичної нефропатії і запропоновано визначення функціонального ниркового резерву, як додаткового скринінгового методу для виявлення доклінічних станів. Також отримані дані про відсутність ініціюючої ролі ані віку маніфестації, ані варіанту перебігу захворювання у виникненні мікроальбумінурії у хворих на цукровий діабет 1 типу.

Розроблено та введено у практику модель профілактики прогресування неврологічних ускладнень у дітей із цукровим діабетом 1 типу.

Представлена серія робіт, присвячена факторам ризику розвитку ожиріння, панкреатичної недостатності та цукрового діабету у нащадків гестаційно-стресованих матерів, шляхом гіпо- або гіперкалорійної дієти, надлишком фруктози в харчуванні.

Увага репродуктологів-експериментаторів прикута до вивчення і покращення генеративних функцій, в умовах сумарних патологічних впливів на репродуктивну систему: хронічних інтоксикацій, оксидативного стресу, неонатальних втручань у ранньому онтогенезі, застосування фітоестрогенів тощо. Встановлено позитивний вплив нового синтезованого в ДУ «ІПЕП» препарату катіазин на стан сперматогенезу. Цей засіб збільшує концентрацію морфологічно нормальних сперматозоїдів, покращує запліднюючі здатності організму та чинить протективний ефект на мембрани гепатоцитів, зменшуючи ознаки цитолізу та прояви холестазу.

В експерименті доведено попередження мітохондріальної дисфункції кардіоміоцитів шляхом застосування селективного модулятора естрогенових рецепторів-сполуки ПЕ 0607, за умов цукрового діабету на тлі гіпоестрогенії. Цю сполуку можно розглядати як додатковий гендерно-специфічний засіб профілактики і лікування діабетичних серцево-судинних ускладнень у жінок.

Виявлено негативний вплив ожиріння, як складової метаболічного синдрому, на формування і перебіг неалкогольної жирової хвороби печінки, інсулінорезистентності, гіпертонічної хвороби, дисліпідемії, ішемічної хвороби серця та показників кардіогемодинаміки у хворих на гострий інфаркт міокарду. Доведено взаємозв'язок генотипу поліморфізму M235T гена ангіотензиногена із морфофункціональними змінами в серці у хворих на ішемічну хворобу серця та ожиріння. Розглянуто проблему пубертатного ожиріння (пубертатно-юнацького диспітуїтаризму), обговорено план обстеження (з визначенням рівня сечової кислоти) і принципи лікування (використання метформіну і ангіопротекторів).

В результаті вивчення особливостей складу тіла населення м. Харкова методом біоімпедансного аналізу, встановлено, що у 47,0 % дорослого населення міста із нормальною та у 81,0 % із надлишковою масою тіла, такий критерій, як індекс маси тіла, не відображає рівня надлишку жирової тканини в організмі.

Предоставлені дані щодо вивчення вікових та статевих особливостей клінічного перебігу органічної гіперпролактинемії та ефективності супресивної медикаментозної терапії хворих на пролактиноми.

Продемонстровано ефективність сучасних хірургічних технологій, з використанням електрохірургічного інструментарію при операціях на щитоподібній залозі. Поглиблено уявлення про значення інтраопераційного експрес-гістологічного дослідження для вибору раціональної тактики хірургічного втручання при сполученні фолікулярного раку щитоподібної залози з ін-

шими тиреоїдними захворюваннями. Доведено діагностичну значимість визначення динаміки рівня паратгормону при хірургічному лікуванні аденом паращитоподібних залоз.

Розглянуто вплив дисбалансу вітамінів, галогенів, мікроелементів, рівня забруднення навколишнього середовища хромом, формальдегідом, бензпіреном та кадмієм на перебіг дифузного нетоксичного зобу та захворюваність населення на рак щитоподібної залози.

Зроблено внесок у вивчення функціонального стану щитоподібної залози за поєднаної патології. Так, у інфікованих вірусом гепатиту С пацієнтів, виявляється зростання рівнів антитиреоїдних антитіл, а більш схильними до виникнення вірус-асоційованого ураження щитоподібної залози є особи жіночої статі. Також отримані дані, які свідчать про роль тиреоїдних гормонів в регуляції протитуберкульозного імунітету. Встановлено, що більш лабільний перебіг цукрового діабету 1 типу поєднаний з гіпофункцією щитоподібної залози.

З'ясовано, що первинний гіпотиреоз є провокуючим фактором розвитку ожиріння, гіперхолестеринемії, ендотеліальної дисфункції, неалкогольної жирової хвороби печінки, тому вчасна діагностика захворювання, корекція тиреоїдного статусу може попередити ускладнення і знизити ризик серцево-судинних захворювань.

Гіперфункція щитоподібної залози або лікування супресивними дозами левотироксину призводять до зниження кісткової міцності і розвитку остеопорозу і остеопенії, тоді як явний гіпотиреоз сприяє зменшенню резорбції.

Вивчено поширеність вузлового нетоксичного зобу у дітей та епідеміологія раку щитоподібної залози у Вінницькій області.

КОНФЕРЕНЦІЯ ПОСТАНОВЛЯЄ:

Діючим в Україні науковим ендокринологічним центрам необхідно постійно підтримувати сучасний рівень підготовки науковців для забезпечення високих результатів у дослідженнях з фундаментальної і клінічної ендокринології, з якими регулярно ознайомлювати спеціалістів на традиційних Данилевських читаннях.

Вважати обгрунтуваним включення до переліку пріоритетних напрямків наукових досліджень роботи, які стосуються:

— ролі генетичних факторів у ініціації, формуванні та характері перебігу ендокринних та супутніх захворювань;

— вивчення впливу негативних чинників довкілля та хімічної промисловості на розвиток і функціонування ендокринної системи;

— розробки, з позицій сучасного розуміння патогенезу, препаратів з профілактичною / реабілітуючою дією;

— удосканелення підходів до профілактики та корекції чинників кардіоваскулярного ризику, в т. ч. на тлі коморбідної патології;

— вивчення статевих особливостей впливу наночастинок рідкоземельних металів на репродуктивну функцію при тривалому застосуванні та обґрунтування можливостей їх використання для терапії репродуктивних розладів, визначення можливих механізмів їхньої дії на рівні ендокринної системи.

З урахуванням значного інтересу як науковців, так і лікарів практичної охорони здоров'я до Данилевських читань, продовжити їх проведення в наступні роки.

Заст. директора ДУ ІПЕП
з науково-організаційної роботи
к. мед. н., доцент ***О. В. Козаков***,

Пров. наук. співроб.
м. н. співр. ***Т. І. Єфіменко***